

VYŠNÝ P. – PUCHOVSKÝ J. *Právne dejiny Latinskej Ameriky: Koloniálne obdobie a obdobie nezávislých štátov*

Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2022, 336 s.

Recenzovaná publikace od autorského dua Peter Vyšný – Ján Puchovský analyzuje spleť vývoj v oblasti Latinskej Ameriky v období od počátku španělské kolonizace na přelomu 15. a 16. století do současnosti optikou právní historie. Monografie tak navazuje na předchozí díla obou právních historiků a iberoamerikanistů, zejména na publikaci *Právne dejiny latinskej ameriky: Predkoloniálne obdobie* z roku 2020, ale i na dřívější samostatně vydané monografie a statě obou autorů zabývající se právním vývojem ve Střední a Jižní Americe. Svým záběrem a rozsahem představuje monografie v československé provenienci dosud bezprecedentní komplexní zpracování problematiky, která je reflektována i v rámci výuky na právnických fakultách (viz například předmět Právní systémy zemí Latinskej Ameriky, jižní Asie a Oceánie vyučovaný na Právnické fakultě Univerzity Karlovy profesorem Jiřím Rajmundem Treterou a docentem Zábodem Horákem), avšak v rámci československé právní historiografie se nezaslouženě netěší příliš velké pozornosti.

Navzdory názvu se monografie soustředí zejména na státoprávní vývoj na územích, která se nacházela pod španělskou nadvládou a podstatně méně na portugalské državy, což je však s ohledem na celkový obrovský rozsah materie odůvodnitelná a logická volba. Z hlediska právních odvětví je pak pozornost věnována zejména státoprávnímu, ústavněprávnímu a správnímu vývoji, z oblasti soukromého práva je pak velká pozornost věnována na pozemkovým vztahům a vlastnickým právům.

Po stručném úvodu, který představuje koncepci a záměr publikace, jakož i zásadní milníky ve vývoji v Latinskej Americe i v kontinentální Evropě, na které je v dalším textu odkazováno, navazuje krátká kapitola nazvaná *Právne dejiny Latinskej Ameriky v globálnej perspektíve*. V rámci této kapitoly se autoři snaží nahlížet na státoprávní vývoj Latinskej Ameriky optikou globální historie a nikoliv jako na samostatný izolovaný jev. Všímají si zejména vzájemného ovlivňování mezi Evropou a Jižní Amerikou, jakož i vývojových paralel mezi těmito kontinenty. V textu je zkoumán a komparován vývoj pramenů práva, jakož i některých právních institutů a právněteoretických koncepcí.

Hlavní část práce pak v souladu s názvem monografie tvoří dvě velké části nazvané *Koloniálne obdobie* a *Obdobie nezávislých štátov*. Tyto části jsou pak dále děleny na menší kapitoly. První část detailně mapuje období španělské koloniální nadvlády od Kolumbových výprav a období tzv. *conquisty* spojené s rozvrácením původních jihoamerických říší a zakládáním nových sídel až po období rozpadu koloniální říše v 19. století. V souvislosti se španělskou *conquistou* jsou podrobně zkoumány a analyzovány právní tituly, od kterých kolonizátoři z Pyrenejského poloostrova odvozovali svůj nárok na vládu nad zámořskými

územími. Pozornost je věnována pěti bulám papeže Alexandra VI., které legitimovaly španělskou nadvládu, smlouvám uzavíraným s Portugalskem za účelem rozdělení sfér vlivu v koloniích i otázce existence spravedlivých titulů pro španělskou expanzi v dílech soudobých autorů. Zvláště pečlivě je v tomto ohledu rozebíráno dílo Francisca de Vitorii, který se otázkou spravedlivých a nespravedlivých titulů conquististy podrobně zabýval.

Podrobně je rozebrána i otázka právního postavení původního amerického domorodého obyvatelstva. Autoři poukazují na značná praktická selhání decentralizovaného systému tzv. encomiend, systému spočívajících ve svěření skupiny domorodých obyvatel jednotlivým španělským kolonistům bez efektivní kontroly ze strany státní moci. Upozorňováno je i na nedostatky využívání dokumentu nazvaného Requerimiento, který byl indiánům ve španělštině předčítán a který měl legitimizovat případný válečný konflikt, pokud by se domorodci jeho textu dobrovolně nepodvolili. Pasáž o právním postavení indiánů je zakotvena poutavým popisem tzv. Valladolidské disputace vedené zastáncem domorodých etnik a „ochráncem Indijců“, dominikánským misionářem Bartoloméem de las Casas a Juanem Ginésem de Sepúlveda, který hájil široce pojatá práva kolonistů ve vztahu k indiánům.

Značná část textu první části monografie je věnována státoprávnímu vývoji na území čtyř španělských místokrálovství, která v oblastech Střední a Jižní Ameriky vznikla. Vysvětlen je rozdílný vývoj v tzv. republikách indiánů a Španělů (republika v tomto kontextu neznamena státní útvar, nýbrž odlišení dvou etnických společenstev, z nichž každé mělo své specifické právo i kulturní tradice). Podrobně popsána je i správa v koloniích a působnost jednotlivých orgánů a dalších, i nestátních, aktérů, kteří se na spravování kolonií podíleli. Některé vývojové trendy jsou vysvětlovány i na příkladu změn v postavení jednotlivých sociálních a etnických tříd, které na Španěly ovládaných územích koexistovaly. Analyzován je i postupně se měnící vztah španělské koruny a církve a dopady, které tento vývoj na kolonie měl. V závěru první části se pak autoři věnují jednotlivým právním systémům, které se na amerických územích pod španělskou nadvládou uplatňovaly, jako bylo kastilské právo, speciálně pro kolonie vytvořené právo indií, obyčejové právo původních obyvatel či španělské nekastilské právo. Na samém konci pojednání o koloniálním období pak autoři představují vývoj některých právních odvětví a institutů.

V druhé části monografie se autorská dvojice věnuje postkoloniálnímu období v některých vybraných latinskoamerických státech. Pro tuto část bylo zvoleno Mexiko, Peru a Argentina. Výběr těchto třech zemí není náhodný – vznikly na územích, kde se dříve nacházela centra tří ze čtyř španělských místokrálovství. Složitý historický vývoj v daných státech autoři podávají ve srozumitelné a přehledné podobě. Jako vhodný formát se vzhledem ke zkoumané problematice jeví propojení obecných dějin s dějinami ústavními. Obsáhlý výklad o jednotlivých ústavách zkoumaných států je doplněn kratšími pasážemi o vývoji dalších právních odvětví. Autorský výklad pokrývá období od vzniku samostatných států až do současnosti, což poskytuje potřebný kontext pro pochopení některých specifík, kterými se dané země i v současnosti vyznačují.

Poslední kratší kapitola je věnována vývoji na Kubě a v Nikaragui ve 20. století. Tyto země jsou autory charakterizované jako „státy se socialistickou orientací“. Představen je vývoj v obou státech v posledních dekáдах, jejich ústavní systém i další specifika, která státoprávní systém v těchto zemích má.

Recenzovaná monografie v souladu s cílem autorů poskytuje srozumitelný a dobře přístupný přehled klíčových témat, která ovlivnila právněhistorický i obecněhistorický vývoj

ve vybraných oblastech Latinské Ameriky. Vzhledem k celkovému rozsahu monografie nebylo možné věnovat se všem aspektům právního vývoje ve sledované oblasti, avšak autory zvolená a akcentovaná témata nabízejí čtenářům plastický a poměrně komplexní obrázek. Publikaci tak lze doporučit nejen zájemcům o dějiny Latinské Ameriky, ale i každému, kdo se věnuje právním dějinám, jelikož sledovaný mimoevropský vývoj nabízí i cenné postřehy a srovnání, která se dají vztáhnout i k vývoji na evropském kontinentu.

Jan Beránek

doi: 10.14712/2464689X.2024.9